कक्षा ३ को मेरो नेपाली पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त कविताहरुको विश्लेषणात्मक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपाशि ५९८

पाठ्यांशको प्रयोजनका निम्ति

प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधकर्ता

मेनुका कोइराला

दोस्रो वर्षको परीक्षा क्रमाङ्क :-२३३०१२७/०६६

त्रि.वि. दर्ता नं.-९-२-२३३-१४-२००१

नेलाली भाषा शिक्षा विभाग

सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस

सिन्धुली

२०६८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
शिक्षा शास्त्र सङ्काय
सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

शोधनिर्देशकको सिफारिसपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, नेपाली शिक्षा विषयमा विशिष्टीकरण गर्ने दोस्रो वर्षका शोधार्थी मेनुका कोइरालाले **कक्षा तिनको मेरो नेपाली पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त कविताहरुको विश्लेषणात्मक अध्ययन** शीर्षकको शोध मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । उहाँले अत्यन्त परिश्रम र लगनशीलताका साथ सम्पन्न गर्नुभएको शोध मौलिक एवम् समसामयिक भएकोले यसको नियमानुसार आवश्यक मूल्याङ्कनको लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०६८/ /

....
शोधनिर्देशक
अर्जुनप्रसाद पौडेल
उप-प्राध्यापक
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
शिक्षा शास्त्र सङ्काय
सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभागका छात्रा मेनुका कोइरालाले स्नातकोत्तर (एम.एड.) तहमा नेपाली विषयको नेपाशि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत गर्नुभएको **कक्षा तिनको मेरो नेपाली पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त कविताहरुको विश्लेषणात्मक अध्ययन** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उपयुक्त भएकोले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

क.सं.	नाम	हस्ताक्षर
१	भानुभक्त गुरुङ (विभागीय प्रमुख)	
२	प्रा.प्र.डा. पारसमणि भण्डारी (बाह्य परीक्षक)	
३	देवीप्रसाद सुवेदी (उप-प्राध्यापक)	
४	अर्जुनप्रसाद पौडेल (उप-प्राध्यापक/शोधनिर्देशक)	

मिति : २०६८/ /

कृतज्ञता ज्ञापन

कविता विधाको माध्यमबाट विभिन्न भाषिक सीपको विकास गराउने उद्देश्य राखिएकोले यो विधाको विस्तृत अध्ययन हुनु आवश्यक देखिन्छ । सोही कुरालाई मध्यनजर गरी त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर (एम्.एड्.) तह दोश्रो वर्षको ऐच्छिक विषय नेपाशि. ५९८ को आंशिक आवश्यक्ता पूर्तिका लागि कक्षा तीनको 'मेरो नेपाली' पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त कविताहरुको विश्लेषणात्मक अध्ययन नामक शोधपत्र तयार पारिएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्रको तयारीको सन्दर्भमा शोधकार्यलाई आधिकारिक रुपमा अगाडि बढाउन शोधप्रस्तावलाई विभागीय स्वीकृति प्रदान गर्दै अध्ययन अनुसन्धानमा प्रेरित गर्नु हुने विभागीय प्रमुख श्री भानुभक्त गुरुङप्रति आभार प्रकट गर्दछु । प्रस्तुत शोधपत्र मैले लेख्न थालेदेखि शोधकार्य समाप्त गर्दासम्म आफ्नो अत्यन्त व्यस्त समयको बाबजुद पनि निरन्तर सहयोग, मार्गनिर्देशन र प्रेरणा दिनुहुने शोध निर्देशक उपप्राध्यापक श्री अर्जुनप्रसाद पौडेलप्रति हृदयदेखि नै आभार प्रकट गर्न चाहन्छु । प्रस्तुत शोधपत्र लेखनका क्रममा आवश्यक सरसल्लाह, परामर्श एवम् प्रेरणा प्रदान गर्नुहुने उपप्राध्यापक श्री देवीप्रसाद सुवेदीप्रति कृतज्ञ छु ।

यस कार्यमा सफलताको कामना गर्दै अहिलेसम्मको स्थितिमा ल्याई पुऱ्याउनुहुने मेरा आदरणीय बुवा झम्कनाथ कोइराला, आमा भवानीदेवी कोइराला र दाजु नारायणदत्त कोइरालाप्रति हृदयदेखि नै आभार प्रकट गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधकार्यलाई पूर्णता दिन हौसला र सहयोग प्रदान गर्ने जीवन साथी विमल पौडेलप्रति हृदयदेखि नै आभार प्रकट गर्दछु । त्यसैगरी यो शोधपत्रलाई छिटो, छरितो एवम शुद्ध रुपमा टङ्कन गरी सहयोग गर्ने ए.एस.पी.एम्. कम्प्युटर परिवारलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । साथै शोधपत्र लेखनमा सहयोग र सुझावहरु दिनु हुने सम्पूर्ण सहपाठी तथा अग्रजप्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु ।

अन्त्यमा यस शोधकार्यमा प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्ष रुपमा सामग्री सङ्कलनमा सहयोग पुऱ्याउने विद्यालय प्रशासन, पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक उपलब्ध गराउने पाठ्यक्रम विकास केन्द्र र जनक शिक्षा सामग्रीकेन्द्र साथै सन्दर्भ सामग्रीको लेखहरुप्रति पनि हृदय देखि नै धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

शोधार्थी

मेनुका कोइराला

शिक्षाशास्त्र संकाय

भाषा शिक्षा विभाग

सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस, सिन्धुली

मितिः २०६८/ /

शोधसार

शोधशीर्षक	कक्षा तिनको मेरो नेपाली पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त कविताहरुको विश्लेषणात्मक अध्ययन
शोधार्थी	मेनुका कोइराला
शोधनिर्देशक	अर्जुनप्रसाद पौडेल
क्याम्पस	सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस, ढुङ्ग्रेबास
शैक्षिक सत्र	२०६४/६६
अध्याय	पाँच
पृष्ठ संख्या	९+४५+२

शोधको उद्देश्य

क) कक्षा तिनमा प्रयुक्त कविता विधा समावेश गरिनुको उपयुक्ततावारे स्पष्ट पार्नु,

ख) समाविष्ट कविताहरुलाई विषयवस्तु, शब्दभण्डार चयन, पाठ्क्रमअनुरुपता र नमुना अभ्यासका दृष्टिले विश्लेषण गर्नु

निष्कर्ष

यस शोधपत्रको पहिलो अध्यायमा शोध परिचय प्रस्तुत गरिएको छ । दोश्रो अध्यायमा पाठ्क्रम अनुरुपताका दृष्टिले कविताको विश्लेषण गरिएको छ । अध्याय तेश्रोमा पाठ्पुस्तकमा प्रयुक्त कविताहरुको संरचनात्मक विश्लेषण गरिएको छ । चोथौ अध्यायमा नमुना अभ्यासको अध्ययन गरिएको छ भने पाचौ तथा अन्तिम अध्यायमा निष्कर्ष तथा सुझावहरु दिइएको छ ।

विषय-सूची

शीर्षक

अध्याय-एक	पेज नं.
शोध परिचय	१-६
१.१. शोध शीर्षक	१
१.२. शोध प्रयोजन	१
१.३. समस्या कथन	१
१.४. शोधपत्रको उद्देश्य	१
१.५. पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.६. शोधको महत्व/औचित्य	४
१.७. शोधकार्यको सीमा	५
१.८. अध्ययन विधि	५
१.९. शोधपत्रको रुपरेखा	५
अध्याय-दुई	७-१६
पाठ्यक्रम अनुरुपताको दृष्टिले कविताको विश्लेषण	७
३.१. प्राथमिक तहको भाषा पाठ्यक्रम	७
३.२. भाषा विषयमा हासिल गर्ने सिकाई उपलब्धिहरु	९
३.३. भाषिक सीप विकासका क्षेत्रहरु	११
३.४. विधाको क्षेत्र र क्रम	१२
३.५. भाषा शिक्षणको दृष्टिले कविताको प्रयोजन	१४
अध्याय-तीन	१७-३१
पाठ्यक्रममा प्रयुक्त कविताहरुको विश्लेषणात्मक अध्ययन **१७**	१७
४.१. मेरो देश (कविता)	१७
४.१.१. शीर्षक विधान	१७
४.१.२. कविताको संरचना	१८
४.१.३. भाव विधान	१८
४.१.४. लय विधान	१८
४.१.५. शब्द भण्डार	१९
४.२. किताब कविता	१९
४.२.१. शीर्षक विधान	१९

४.२.२. संरचना पक्ष २०
४.२.३. भाव विधान २०
४.२.४. लय विधान २०
४.२.५. शब्द भण्डार २१
४.३. खेतीवाल (कविता) २१
४.३.१. शीर्षक विधान २१
४.३.२. संरचना पक्ष २२
४.३.३. भाव विधान २२
४.३.४. लय विधान २३
४.३.५. शब्द भण्डार २३
४.४. नेपाली कविता २४
४.४.१. शीर्षक विधान २४
४.४.२. संरचना पक्ष २४
४.४.३. भाव विधान २५
४.४.४. लय विधान २५
४.४.५. शब्द भण्डार २५
४.५. घामछायाँ (कविता) २६
४.५.१. शीर्षक विधान २६
४.५.२. कविताको संरचना २७
४.५.३. भाव विधान २७
४.५.४. लय विधान २७
४.५.५. शब्द भण्डार २८
५.१. सानु छ है सानु (कविता) २८
५.१.१. शीर्षक विधान २८
५.१.२. कविताको संरचना २९
५.१.३. भाव विधान २९
५.१.४. लय विधान २९
५.१.५. शब्द भण्डार ३०

अध्याय-चार ३२-४०
नमुना अभ्यासको अध्ययन
५.१. प्रयोजन अनुरुपताको दृष्टिले नमुना अभ्यासको विश्लेषण ३२
५.१.१. गति, यति र लयबोध ३३
५.१.२. भावबोध ३४
५.२. नमुना अभ्यासका विविधता ३४

५.२.१. निबन्धात्मक प्रश्न ३५
५.२.२. संक्षिप्त उत्तरात्मक प्रश्न ३५
५.२.३. वस्तुगत प्रश्न ३६
५.३.१. नमुना अभ्यासमा समावेश गरिएका प्रश्नहरु ३६
५.४.१. नमुना अभ्यासमा समावेश गरिएका प्रश्नहरु ३८

अध्याय-पाँच ४१-४५
निष्कर्ष र सुझावहरु
६.१. निष्कर्ष ४१
६.२. सुझावहरु ४२
६.३. शैक्षणिक अनुप्रयोग ४३
६.४. आगामी अनुसन्धानको लागि सम्भावित शीर्षकहरु ४५